מאקס געביל און דזשעני גאלדשטיין אין א נייער פיעסע

לכבוד דער גאסטראלירונג פון מאקס געביל און דזשעני גאלדשטיין היינט אין סטענדערד טעאטער.

פון יעקב קידשענבוים

טאראנטא וועט היינט האבען אלס א קאמף צווישען שלעכטע מענשען און גוטע מענשען, צווישען צדיקים און קאר־געביל און דזשעני גאלדשטיין. זיי קומען ברעכער. מיר ווייסען אז יעדע מעלאדראמא איז געבויט אויף דריי זיילען: נסים, גאסטראלירען אין זייער סוקסעס־פיעסע "וואס וועלען מענשען זאגען?" — א פארברעכען און צרות. אבער געביל איז א טעאטראל, ער קען די ביהנע, ער ווייסט א שטארקען מוסר השכל.

מאקס געביל איז באקאנט אלס "דער קענינ פון דער מעלאדראמא" און זיינע שטיקער מאכען תמיד א "היט". ער שרייבט מיט אויסרעכענונג, מיט שכל, און קען די ביהנע. ער איז ניט גלאט א שווישפיעלער־דראמאטורג, ווי מיר זיינען עס געוואוינט צו דענקען, דאס אידיש טעאטער ליידער לעצטענס ווערט פיעל דערפון, וואס יעדער "טאם, דיק און הערי" וואס שפיעלט טעאטער, נעהמט זיך אויף צו שרייבען. געביל איז פאר אלעמען א מאן מיט א קלאהרען וועלט־ליכען בליק. ער קען די טעאטער־ליטע־ראטור און איז אן אן פאר זיך א טע־אטער. יעדער נארוו זיינער איז א סטרענג פון גרויסען בכנין וואס רופט זיך טעאטער פער. שרייבט ער א דראמא, דאן איז זיי פון אנהויב ביז סוף גרע זיין שאפען, ער ווייסט אז די ביהנע איז בלויז א שפיגעל פון לעבען, און ער שטרעבט צו האבען א ווירקונג אויף די, גרויסע ברייטע מאסען.

דוקט זיך, אז איך האב שוין ווענען מאקס געביל און זיינע דראמען הונדער־טע ארטיקלען געשריבען, און דאך געפין איך יעדעס מאל עפעס נייעס, עפעס פרי־שעס צו זאגען, סיי ווענען זיין שרייבען סיי ווענען זיין שפיעלען, און זיכער ווע־נען זיינע אויפפיהרונגען. וואהרס איז עס אזוי? איז דאס מיין איינענער פאר־דיענסט? ניין! דאס איז מאקס גע־ביל, דער טעאטער, וואס ניט מור תמיד און באשטענדיג נייע אינספיראציע, נייע תאריאציעס און נייע געדאנקען.

עס איז אין כשיך פון מאקס געביל'ס נאנצע ארבייט געווען ביי איהם א ניינונג צו נעהמען מאטעריען פון פאטאלע, גרויסע ערשיינונגען פון לעבען, וואס קאנען איינ־ווירקען אויף דעם טויזענטפעפיגען עולם ניט נאר דורך קלאר לאגיק און ריינעם פארשטאנד, נאר דורך דער אומערקלעהר־ליכער נאטור־קראפט, דורך דאס אומבא־וואוסטע, — אדער נאך מעהר: דורך דאס אונטערבאוואוסטע. אזוינע פיעסען זיינען ביי איהם געווען דער "גרויסער מאן־מענטש", "איידעלע געפיהלען", כאצקעל־שוסטער, שטאל און אייזען, דער לייטער פון לעבען, דאס נאטען מיידעל, דער גולם, און איצט — זיין שטארקע מעלא־דראמא "וואס וועלען מענשען זאגען?" "וואס וועלען מענשען זאגען?" איז

חפצ׳ס שיפסקאנטאר
Dominion Ticket Office

143 QUEEN ST. W.

געלט זענדונגען, — דאלארען אין שטוב אריין איבעראל.

שיפס־קארטען, — אפיציעלער אגענט, אלע לינעס.

סיטיזען פייפערס, — יעדער פער־זענליך באהאנדעלט.

אינשורענס, — בעסטע קענעדע־קאמפאניס, פוירניטשור, ביל־דינגס, פארס, לעבענס פארזיכע־רונג.

מאנטרעיל־זשעס, — ערשטע און צווייטע, אויך געלט אלייהע.

אלעקליי דאקומענטען, איבערזעצונ־גען, אגרימענטס, אינקאם טעקס בלענקס,

פראמפט, ראיעל, און פינאנציעל שטארק.

ADELAIDE 5971

אפגעדיענט

(הומאריסטישע)

פון פ. ניימאן.

א וואך צייט איז משה'לע ניט גע־נאנגען צו דער ארבייט. ניט חלילה דער־פאר וואס עס איז קיין ארבייט נישט גע־ווען, פארקעהרט, עס איז דאן גראדע גע־ווען דער סעזאן פון ארבייט. אויף ניט דערפאר וואס ער איז חלילה קראנק גע־ווען. גראדע איז ער געווען געזונט און שטארק, געקרענקט האבען אנדערע און ער האט געמוזט זיצען אין דער היים.

משה'לע האט א פעטער און א מוה־מע, ביי וועלכע ער נעפינט זיך אויף קווארטיר. זיי האבען קיין קינדער ניט, האבען זיי צוגענומען א באדרדער פאר הייליקייט וועגען און עס איז כלל קיין עולה ניט ווען א פלימעניק געפינט זיך ביי א פעטער אויף באדד.

הכלל האט זיך געטראפען, אז אי דער פעטער און אי די מוהמע, ווי אן אפ־גערעדט זאך זענען ביידע מיט אמאל פארשלאפט געוואָרען אויף דער גרינ. ערשט געווען געזונט און שטארק און אט לייגען זיי שוין ביידע אין גרויס הייז און ברענען ווי א העלויש פייער און משה'לע איז געווען דער איינציגער, וואס האט זיי געמוזט באדיענען. פון פלאץ וואו משה־לע ארבייט איז מען אלע מאל געקומען רופען, ווי אויף צו לחכעים האט די אר־בייט געברענט, און מען האט זיך גע־נויטיגט אין משה'לען, אויך משה'לע גויטיגט זיך אין דער ארבייט, ווייל ניט אלע מאל איז דא אזעלכע, אבער מען קאן דאך ניט האזען פון ארבייט אויף הפקר, ער איז דער איינציגער אין שטוב, אין טאקע משה'לע פון שטוב ניט אפגעטראָ־טען, געטריי, טאקע ווי א איינגען קינד באדיענט זיין פעטער און מוהמע, אוועק־געשטעלט א שיסעל וואסער לעבען בעטן און געלעגט קאלטע קאמפרעסען צו די היצינע קעפ, אזוי איז פאראיבער אכט טאג, — א שטארקע גריפ געווען.

אין אכט טאג ארום, זיינען דער פע־טער און די מוהמע פון בעט אראפ און משה'לע איז צו דער ארבייט ניט גע־נאנגען.

דער פעטער און די מוהמע קאנען אבער ניט פארגעסען די גרויסע טובה, וואס זייער פלימעניק האט זיי געטאן, זיי זיינען איהם זעהר דאנקבאר און וואל־טען איהם געוואלט מיט עפעס אפריענען, זאל ער זעהן אז זיי ווייסען ווי צו שעצען זיין געטריישאפט. אבער ווי אויף צו לחכעים איז ניטא קיין געלעגענהייט אפ־צוריענען.

די מוהמע האט אפילו איהם צוגע־זאגט אפצוריענען איהם אויף זיין חתונה, נו! נעה דשי וואר־ט ביז משה'לע וועט חתונה האבען, אז ער איז ערשט 17 יאהר אלט, און נאך אפילו קיין חתן ניט. דאס בעסטע געלעגענהייט וואלט געווען ווען משה'לע ווערט פארשלאפט, דאן וואלט מען איהם געקאנט אפצאהלען מיט דער זעלבער מטבע, איז ער אבער געזונט און שטארק. די גאנצע וועלט ליגט אויף דער גריפ און איהם נעהמט קיין קויל.

* * *

משה'לע האט א באקאנטע פאמיליע צו וועלכער ער נעהט אפט ארויף. א סברא אז דאדט אין דער פאמיליע איז דא א מיידעל און צוליעב דעם נעהט ער אזוי אפט מען שמיעסט, אז די מיידעל וועט טאקע אמאל זיין צו א הם א בלה, נאר מילא דאס איז דאך שוין קיין נפקא מינה ניט.

טרעפט זיך, אז אין א טורן שטיפעל צייט נאכדעם ווי משה'לע פעטער און מוהמע זענען אויפגעשטאנען פ׳ דער דרענה, האט מען ביי זיי באקאנטער פאמיליע געפראוועט א שמ׳ח'לע.

ווי דענקט איהר? אי משה'לע איז אהינצו אזא אפטער אר ינגעהער, אין קאן זיין, אז ער זאל זיין דער ביידעלס חתן! זיכט איהם איינלאדען אויף דער שמחה? נו! נו! האט מען איהם טאקע איינג געלאדען אין שטארק געבעטען אי ער זאל זיך ניט לאזען בעטען און קומען אויף דער וועטשערינקע, וואס מען פראָ־וועט שבת אויף דער נאכט (א צייט ווען ארבייטער האבען צייט זיך משמח צו זיין), און משה'לע האט צוגעזאגט, אז ער וועט קומען. ווען ער קומט אהין אפילו ווען עס איז ניטא קיין שמחה, טא בפרט ווען עס איז יא א שמחה, "וואס איז זאגען?" באריהרט א ווייכטיגע לעבענס פראגע, און אפעלירט צו אלע קלאסען; זי קען צופרידענשטעלען דעם בעסטערען טעאטער באזוכער פונקט ווי די פשוט'ע מענשען. די פיעסע איז ווי א דעפארט־מענט סטאר: זי האט אלעס און פון דעם בעסטען. די נעשיכטע אין דער פיע־סע איז אזוי שפאנענד, אזוי אינטערע־סאנט, אז מיט איהר קענט זיך ניט דער־ווארטען פון איין אקט צום צווייטען.

מיר ווילען בלויז אויפמערקזאם מא־כען די לעזער, אז מאקס געביל און דזשעני גאלדשטיין זיינען א פירמא אויף וועל־כער מען קען זיך פארלאזען, אז די דאזיגע שווישפיעלער וועלען דעם עולם ניט ענטוי־שען.

מיר קענען ניט אויסרעכענען די נע־מען פון די קינסטלער וואס שפיעלען מיט מיט מאקס געביל און דזשעני גאלד־שטיין, אבער מיר פארזיכערען די לעזער, אז זיי זיינען אלע מענשען וואס פאר־שטעהען זייער פאך און וועלען דאס זיי כער באווייזען מיט זייער אויפטרייט אין טאראנטא.

דעם לעזערס ווינסעל

דאנקען דעם פאלקס פאראיין

ווערטער הער רעדאקטאר!

ערלויבט אונז אידישע פאציענטען פון מאסקאקא צו באדאנקען דעם טאג־ראנטאר פאלקס פאראיין פאר זיין נאר בעלע ארבייט וועלכע ווערען פאר אונז געטאן.

מיר דאנקען אויף דעם פרעזידענט מר. שער און דעם קאמיטעט וועלכע האב־בען אונז באזוכט, און איינגעארדענט ביי אונז א אידישע ליבערערי, וועלכע וועט זיכער ברענגען די נעווינגשטע רעזולטא־טען פאר אונז קראנקע.

ערלויבט אונז אויף צו דאנקען דעם "אידישען זשורנאל", פאר שיקען אונז רענעלמעסיג אייער צייטונג.

מיט אכטונג,

מר. זיידענבערג,
מר דזשעיקאבסאן.

ווערטער הער רעדאקטאר!

ערלויבט מיר אייסצודריקען אן עפענטליכען דאנק צו מר. שער, מר. קיר־שענבוים, מר. ראזן, מר. קאהן און מר. לענט, פאר זייער באזוכען מיך זייענדיג אין מאסקאקא. באטראכטענדיג די נאָבע־לע פאלקס פאראיין ארבייט באקומט דעם דעפעקט צו דער אינסטיטוציע וועלכע איז פאראינטערעסירט אין די אידישע קראנקע, און פארגרינגערט זיי דאס ראנ־לען זיך מיט אזא שווערע קראנקהייט.

א גרויסען יישר־כוח צו די פאלקס־פאראיין מיטגליעדער, פאר שאפען א אי־דישע ליבערערי אין מאסקאקא, ווייל באר א קראנקען מענשען איז א גוטער בוך זי־כער א גייסטיגע דערקוויקונג.

מיט דעם דעפעקט און האר־ציגע דאנקען צום פאראין,

א מאסקאקער איד.

ווערטער הער רעדאקטאר!

עס קומט אויך א יישר־כוח, וואס איהר האט איינגעפיהרט אין אייער ווער־טע צייטונג "דעם לעזערס ווינקעל", וואו יעדער קען אויסדריקען זיין מיינונג, אדער קען עפענען זיין הארץ, און דער "אידי־שער זשורנאל" איז געווארען דער מקום קדוש, וואו צו אויסגיסען דאס ביטערע הארץ, בעט איך אייך צו ערלויבען מיר דורכריידען זיך דורך אייער צייטונג.

נעהענדיג אין די צייטונגען די גרוי־סע צאהל טויטענפעלע פון הארץ־קראנק־הייט, וואס לאזען איבער זייערע פאמי־ליעס גאר פלוצלינג אויף גאטס בעראט, גלויב איך אז דער ענין איז ווערט די אויפמערקזאמקייט עטוואס צו באשפרע־כען.

אלע ווייסען אז דאס הארץ איז דער ווייכסטער ארגאן ביי דעם מענשען, און דאך האט די הארץ־קראנקהייט קיין מזל. פאר א הארץ ליידענדען ארט קיי־נעם ניט. מען נעהמט זיך ניט אן פון דער קראנקהייט.

מילא די פארמעגליכע אז זיי לעזען אויף א הארץ־פעהלער, קענען זיי אויס־פיהרען די מיטלען, וואס דער דאקטאר זאגט זיי, צו פארהיטען דאס שוואכע הארץ. אבער פאר אן ארמען ארבייטער, אז ער באקומט א הארץ־בעהלער, איז זיין לעבען ביטער ווי דער טויט. זאגאר ווען דער דאקטאר ערלויבט איהם צו טאן א ליבטע ארבייט, איז וואס קען מען געפר־נען א ליכטע ארבייט, אז איינער פון נעמען א ליבטע ארבייט, איז מען האט באפוילען אויף דער גרינ. און מען האט באפוילען אויף דער גרינ. אויף דער גרינ, איז ואדאי א סימן משה'לע לעבן ניט צו מאכען קיין טענות און ווער פון זיי דארף זיין קענג.

"איך דארף זיין מלך, ווייל איך בין דאס גרעסטע שלעכטיגקייטען", האט געזאגט דער וואס האט על פי גורל געוואונען דאס רעכט צו רעדען צו ערשט. "איך דע־ספעקטיר גארניט, איך האב קיין רחמנות אויף גארניט; איך האב ניט קיין מורא פאר גארניט; איך נעהם ניט אין אכט ניט קיין פלאץ, ניט קיין צייט, און ניט קיין פערזאן; אריין אין דעם הייזער פון דעם ארמאן, און אין דעם שלאס פון דעם רייכען, יא, אין דעם פאראץ פון דעם מאנארך נעה איך בגנבה און שנעל אהן א שליח און אומזעהבאר. איך שלאג אהן א וואהרונג. איך פארשפרייט זאהר, שרעי און וועהטאג. איך לאז איבער אפצעה־רונג, עלענד, הייפלאזיגקייט, האפענונגס־לאזיגקייט אין מיין אויפקומען. איך בין — קראנקהייט, און דארף זיין קענינ."

"דענקט איהר אז דער רעקאָרד וועט העלפען?" האט געפרעגט דער וואס האט גערעדט דער צווייטער. "א שוועסטער פון בארעמהערציגקייט ביזטו. זעה אין מיר דאס גרעסטע שלעכטע. איך האב ניט קיין רחמנות, אי מיטגעפיהל, איך ווייס ניט פון אזא זאך ווי פארציהונג, מיט־לייד, סימפאטיע, בארמהארציגקייט, גע־דולד. איך גיב ניט אפילו קיין פערטעל שעה. איך בין טויב צו אלערליי ביטעס; און טרעהרען, נסיסה, וועהטאג, עלענד, טרויער. און ליידען ריהרען מיך ניט אויף א האר. איך רעספעקטיר גארניטשט; דער רייכער און דער ארמאן, דער הויכער און דער נידעריגער, דער גרויסער און דער אונבאוואוסטער — קיינער קען זיך ניט אויס־איהטיען/פון מיין שארפען שפיז. אויך איך זאך מיין רויב אין דעם הייזעל און אין דעם פאלאץ; אין דער באשיידענער היים און אין דעם מאנארכ׳ס שלאס. אין די הייליגע בעצירקען פונ׳ם קלויסטער און אין די פארשיעדענפארביגע האנדעלס־מארקען; אומעטום — איבער דער גאנ־צער אויבערפלאך פון דער ערד, אויף די וואסערען וואס רינגלען ארום די ערד, און אין דער לופט וואס איז איבער דער ערד, איך טייל אויס ניט בלויז וועהטאג און זאהר, ליידען, טרויער און עלענד, נאר אויך פארווייסטנג. דאס מיידעל, וואס איז באקליידט מיט יונענט און שעהנהייט, דערפיהלט נאר מיין פינגערס באריהרונג שוין פארגעהט אויף איהרע ליפען דער שמייכעל וואס האט זיך פארמירט צו באַ־גריסען איהר געליעבטען; און אונשולדיגע קינדערלאך — די שעהנינקע, וואס ליע־בענדע מיטער אדעמס נעהמען ארום — זיינען מיינע אויסדערוועהלטע קרבנות. מיין שווערד האט צוויי שארפען און איז שניידענד. דער שפיז פון מיין שווערד איז באשמירט מיט א שטארקען סם, וואס קיינער קען ניט דערליידען אדער אי־בערטראגען. פארגעסענהייט אין פארטר־ליגונג זיינען מיינע ווילדע חברים, און איך בין ט ו י ט, דייקרען איז מיין".

מיט הארטען און מאיעסטעטשיגען שטאלץ האט זיך דאן איינער אויפגע־שטעלט, און מיט א טרוקענער, פילקטלי־כער דיקטיע דעקלאמירט:

בין פאראינטערעסירט לייג איך צו צו מיין בריעף א טשעק פאר פינף און צוואנ־ציג דאלאר ($25) וועלכען איך גלויב איהר וועט איבערגעבען צו דער אסא־סיאיישאן.

אייערער מיט דרך ארץ,
ס. קערלאווסקי,
פרעסטאן אנטאריא.

:אר קאליע נעמאכט

איבערצולאזען גוטע שפייז, און ניט באשיצענדיג עס פון די טעמפ־ראטור ענדערונגען, אדער עס זאך קאליע ווערען פון שטויב און מיקראָ־בען, מיינט צו מאכען א גרעסערע הוצאה, ווי עס קאסט אייז. הויבט יעצט אן.

Lake Simcoe
ICE
LIMITED
James Fairhead
פרעזידענט.

די פארזאמלונג פון די מאנארכען

אידיש: פון יהושע פריידענרייך.

די פיער גרעסטע שלעכטיגקייטען האבען זיך פארזאמעלט צו באשליסען ווער פון זיי דארף זיין קענינ.

"איך דארף זיין מלך, ווייל איך בין דאס גרעסטע שלעכטס", האט געזאגט דער וואס האט על פי גורל געוואונען דאס רעכט צו רעדען צו ערשט. "איך דע־ספעקטיר גארניט, איך האב קיין רחמנות אויף גארניט; איך נעהם ניט אין אכט ניט קיין פלאץ, ניט קיין צייט, און ניט קיין פערזאן; אריין אין דעם הייזער פון דעם ארמאן, און אין דעם שלאס פון דעם רייכען, יא, אין דעם פאראץ פון דעם מאנארך נעה איך בגנבה און שנעל אהן א שליח און אומזעהבאר. איך שלאג אהן א וואהרונג. איך פארשפרייט זאהר, שרעי און וועהטאג. איך לאז איבער אפצעה־רונג, עלענד, הייפלאזיגקייט, האפענונגס־לאזיגקייט אין מיין אויפקומען. איך בין — קראנקהייט, און דארף זיין קענינ."

"דענקט איהר אז דער רעקאָרד וועט העלפען?" האט געפרעגט דער וואס האט גערעדט דער צווייטער. "א שוועסטער פון בארעמהערציגקייט ביזטו. זעה אין מיר דאס גרעסטע שלעכטע. איך האב ניט קיין רחמנות, אי מיטגעפיהל, איך ווייס ניט פון אזא זאך ווי פארציהונג, מיט־לייד, סימפאטיע, בארמהארציגקייט, גע־דולד. איך גיב ניט אפילו קיין פערטעל שעה. איך בין טויב צו אלערליי ביטעס; און טרעהרען, נסיסה, וועהטאג, עלענד, טרויער. און ליידען ריהרען מיך ניט אויף א האר. איך רעספעקטיר גארניטשט; דער רייכער און דער ארמאן, דער הויכער און דער נידעריגער, דער גרויסער און דער אונבאוואוסטער — קיינער קען זיך ניט אויס־איהטיען/פון מיין שארפען שפיז. אויך איך זאך מיין רויב אין דעם הייזעל און אין דעם פאלאץ; אין דער באשיידענער היים און אין דעם מאנארכ׳ס שלאס. אין די הייליגע בעצירקען פונ׳ם קלויסטער און אין די פארשיעדענפארביגע האנדעלס־מארקען; אומעטום — איבער דער גאנ־צער אויבערפלאך פון דער ערד, אויף די וואסערען וואס רינגלען ארום די ערד, און אין דער לופט וואס איז איבער דער ערד, איך טייל אויס ניט בלויז וועהטאג און זאהר, ליידען, טרויער און עלענד, נאר אויך פארווייסטנג. דאס מיידעל, וואס איז באקליידט מיט יונענט און שעהנהייט, דערפיהלט נאר מיין פינגערס באריהרונג שוין פארגעהט אויף איהרע ליפען דער שמייכעל וואס האט זיך פארמירט צו באַ־גריסען איהר געליעבטען; און אונשולדיגע קינדערלאך — די שעהנינקע, וואס ליע־בענדע מיטער אדעמס נעהמען ארום — זיינען מיינע אויסדערוועהלטע קרבנות. מיין שווערד האט צוויי שארפען און איז שניידענד. דער שפיז פון מיין שווערד איז באשמירט מיט א שטארקען סם, וואס קיינער קען ניט דערליידען אדער אי־בערטראגען. פארגעסענהייט אין פארטר־ליגונג זיינען מיינע ווילדע חברים, און איך בין ט ו י ט, דייקרען איז מיין".

מיט הארטען און מאיעסטעטשיגען שטאלץ האט זיך דאן איינער אויפגע־שטעלט, און מיט א טרוקענער, פילקטלי־כער דיקטיע דעקלאמירט:

"די שעהנע פראזען פון מיינע אפא־נעטען זיינען ווי קלינגענדער מעש און קלאפענדע פויקען; זיי זיינען קאמפע־טענטלאז, ניט צוגעפאסט. איך וויל אין קורצען זאגען אט וואס: איך בין די גרעסטע שלעכטיגקייט פון אלע שלעכ־טיגקייטען. איך און מיין טריליאן קינדער באשאפען און צוואוארפען אלע סיסטעד מען פון ציוויליזאציע אין הערשען איבער דער וועלט. איך בין בקיצור צו ליידען און טויב צו געבען. איך בין קאלט; קאלט־בלוטיג, איך האב א קאלט הארץ און א קאלטע נשמה; קאלט, קעלטער פון ווייס־סען מארמארשטיין. רחמנות, מיטגע־פיהל, סימפאטיע, מיטלייד, פארציהונג האב איך נישט. איך מעסט אויס די ערד, איך נעהם פון דעם וואס האט נישט אפלו דאס ביסעל וואס ער האט, און גיב עס אונטער דער פאנקציע פון געזעץ און פארצוג צו דעם וואס האט. דעם יתום׳ס ליינע ביסעל און דער אלמנה׳ס אנפע־שפארטען גראשען, גיב איך אוועק צו דעם ייבען. איך טראג קליידער פון דייסען ווייך און מאנטלען פון ווייכען ערמין, כדי איך זאל אויסזעהן בכבוד׳יג, יא, ריין און נאבעל; און אין דער עפענטליכקייט פון גערעכטיגקייט דער איך לאגג אז איך איך מאך די גליקליכע מעהר גליקליכ׳ער און די מעכטיגע גיב איך מעהר מאכט, די ארימע און פארטייריגונגסלאזע פיינע איך אזוי ווייט וויפיעל איך קען אונטער דער שטרענגער פרעטענציע פון מאראל; איך ווארף זיי הינטער הארטע ווענט וואו זיי שטארבען נישט איין טויט, נאר טויט ווענטער לאנגזאמע, שרעקענדע מיתות; קראנקהייט — דו ביזט א פויסטליכער מלאך. טויט — מענשען בעטען צו זיין ביי דיר, ווען זיי ווערען פון מיר פריי, ווייל בלויז פלייש שלאפסטו און צו בראָ־אפסט, וועהרענד איך פארשמאך דעם נייסט און לאז איהם לאנגזאם אויסגעהן, די קרון איז מיין על פי יושר און פאר־צוג. איך בין — דאס כ ע ז ע ן.

דאן האט זיך אויפגעהויבען איינער ניט א מארגעס און זעהר א ווייכען אויס־קוק, אין דיס רעדענדיג האט ער געזאגט: "ווייכער, זיסע פריינד, דארף איך זיין אייער קענינ. איך פארלאנג די קרון, און ווענ זיך פאר מיר אויפ־ה י פ א ק ר י ט י ז מ!" ער האט גע־מאכט א פויזע; נאר ניט וואר־טענדיג אויף איהם האט זיך אויפגע־שטעלט א שיסעל וואסער לעבען בעטען און געלעגט קאלטע קאמפרעסען צו די היצינע קעפ, אזוי איז פאראיבער אכט טאג, — א שטארקע גריפ געווען.

אין דער פיעסע "וואס וועלען מענ־שען זאגען?" שפיעלט געביל אן אלטען טאטען און דזשעני גאלדשטיין שפיעלט זיין טאכטער. וועט איהר זעהן דזשעני גאלדשטיין אויף דער ביהנע וויזאמען מיט מאקס געביל, וועט איהר גלייך דערשפ־רען, אז די־איז איז גשעניצט. ווי געטאקט פאר דער ראליע. זי איז פון דיס אומגליק־ליכע טאכטער, וואס איז פון דיס אפגעטראָ־טען, געטריי, טאקע ווי א איינגען קינד באדיענט זיין פעטער און מוהמע, אוועק־געשטעלט א שיסעל וואסער לעבען בעטן און געלעגט קאלטע קאמפרעסען צו די היצינע קעפ, אזוי איז פאראיבער אכט טאג, — א שטארקע גריפ געווען.

דער פעטער און די מוהמע קאנען אבער ניט פארגעסען די גרויסע טובה, וואס זייער פלימעניק האט זיי געטאן, זיי זיינען איהם זעהר דאנקבאר און וואל־טען איהם געוואלט מיט עפעס אפריענען, זאל ער זעהן אז זיי ווייסען ווי צו שעצען זיין געטריישאפט. אבער ווי אויף צו לחכעים איז ניטא קיין געלעגענהייט אפ־צוריענען.

די מוהמע האט אפילו איהם צוגע־זאגט אפצוריענען איהם אויף זיין חתונה, נו! נעה דשי וואר־ט ביז משה'לע וועט חתונה האבען, אז ער איז ערשט 17 יאהר אלט, און נאך אפילו קיין חתן ניט. דאס בעסטע געלעגענהייט וואלט געווען ווען משה'לע ווערט פארשלאפט, דאן וואלט מען איהם געקאנט אפצאהלען מיט דער זעלבער מטבע, איז ער אבער געזונט און שטארק. די גאנצע וועלט ליגט אויף דער גריפ און איהם נעהמט קיין קויל.

* * *

משה'לע האט א באקאנטע פאמיליע צו וועלכער ער נעהט אפט ארויף. א סברא אז דאדט אין דער פאמיליע איז דא א מיידעל און צוליעב דעם נעהט ער אזוי אפט מען שמיעסט, אז די מיידעל וועט טאקע אמאל זיין צו א הם א בלה, נאר מילא דאס איז דאך שוין קיין נפקא מינה ניט.

טרעפט זיך, אז אין א טורן שטיפעל צייט נאכדעם ווי משה'לע פעטער און מוהמע זענען אויפגעשטאנען פ׳ דער דרענה, האט מען ביי זיי באקאנטער פאמיליע געפראוועט א שמ׳ח'לע.

ווי דענקט איהר? אי משה'לע איז אהינצו אזא אפטער אר ינגעהער, אין קאן זיין, אז ער זאל זיין דער ביידעלס חתן! זיכט איהם איינלאדען אויף דער שמחה? נו! נו! האט מען איהם טאקע איינג געלאדען אין שטארק געבעטען אי ער זאל זיך ניט לאזען בעטען און קומען אויף דער וועטשערינקע, וואס מען פראָ־וועט שבת אויף דער נאכט (א צייט ווען ארבייטער האבען צייט זיך משמח צו זיין), און משה'לע האט צוגעזאגט, אז ער וועט קומען. ווען ער קומט אהין אפילו ווען עס איז ניטא קיין שמחה, טא בפרט ווען עס איז יא א שמחה, "וואס איז זאגען?" באריהרט א ווייכטיגע לעבענס פראגע, און אפעלירט צו אלע קלאסען; זי קען צופרידענשטעלען דעם בעסטערען טעאטער באזוכער פונקט ווי די פשוט'ע מענשען. די פיעסע איז ווי א דעפארט־מענט סטאר: זי האט אלעס און פון דעם בעסטען. די נעשיכטע אין דער פיע־סע איז אזוי שפאנענד, אזוי אינטערע־סאנט, אז מיט איהר קענט זיך ניט דער־ווארטען פון איין אקט צום צווייטען.

מיר ווילען בלויז אויפמערקזאם מא־כען די לעזער, אז מאקס געביל און דזשעני גאלדשטיין זיינען א פירמא אויף וועל־כער מען קען זיך פארלאזען, אז די דאזיגע שווישפיעלער וועלען דעם עולם ניט ענטוי־שען.

מיר קענען ניט אויסרעכענען די נע־מען פון די קינסטלער וואס שפיעלען מיט מיט מאקס געביל און דזשעני גאלד־שטיין, אבער מיר פארזיכערען די לעזער, אז זיי זיינען אלע מענשען וואס פאר־שטעהען זייער פאך און וועלען דאס זיי כער באווייזען מיט זייער אויפטרייט אין טאראנטא.

מאקס געביל איז באקאנט אלס "דער קענינ פון דער מעלאדראמא" און זיינע שטיקער מאכען תמיד א "היט". ער שרייבט מיט אויסרעכענונג, מיט שכל, און קען די ביהנע. ער איז ניט גלאט א שווישפיעלער־דראמאטורג, ווי מיר זיינען עס געוואוינט צו דענקען, דאס אידיש טעאטער ליידער צעטענס יעהר פיעל דערפון, וואס יעדער "טאם, דיק און הערי" וואס שפיעלט טעאטער, נעהמט זיך אויף צו שרייבען. געביל איז פאר אלעמען א מאן מיט א קלאהרען וועלט־ליכען בליק. ער קען די טעאטער־ליטע־ראטור און איז אן אן פאר זיך א טע־אטער. יעדער נארוו זיינער איז א סטרענג פון גרויסען בכנין וואס רופט זיך טעאטער פער. שרייבט ער א דראמא, דאן איז זי פון אנהויב ביז סוף גרע זיין שאפען, ער ווייסט אז די ביהנע איז בלויז א שפיגעל פון לעבען, און ער שטרעבט צו האבען א ווירקונג אויף די, גרויסע ברייטע מאסען.

דוקט זיך, אז איך האב שוין ווענען מאקס געביל און זיינע דראמען הונדער־טע ארטיקלען געשריבען, און דאך געפין איך יעדעס מאל עפעס נייעס, עפעס פרי־שעס צו זאגען, סיי ווענען זיין שרייבען סיי ווענען זיין שפיעלען, און זיכער ווע־נען זיינע אויפפיהרונגען. וואהרס איז עס אזוי? איז דאס מיין איינענער פאר־דיענסט? ניין! דאס איז מאקס גע־ביל, דער טעאטער, וואס ניט מור תמיד און באשטענדיג נייע אינספיראציע, נייע תאריאציעס און נייע געדאנקען.

עס איז אין כשיך פון מאקס געביל'ס נאנצע ארבייט געווען ביי איהם א ניינונג צו נעהמען מאטעריען פון פאטאלע, גרויסע ערשיינונגען פון לעבען, וואס קאנען איינ־ווירקען אויף דעם טויזענטפעפיגען עולם ניט נאר דורך קלאר לאגיק און ריינעם פארשטאנד, נאר דורך דער אומערקלעהר־ליכער נאטור־קראפט, דורך דאס אומבא־וואוסטע, — אדער נאך מעהר: דורך דאס אונטערבאוואוסטע. אזוינע פיעסען זיינען ביי איהם געווען דער "גרויסער מאַ־מענטש", "איידעלע געפיהלען", כאצקעל־שוסטער, שטאל און אייזען, דער לייטער פון לעבען, דאס נאטען מיידעל, דער גולם, און איצט — זיין שטארקע מעלא־דראמא "וואס וועלען מענשען זאגען?" "וואס וועלען מענשען זאגען?" איז

חפצ׳ס שיפסקאנטאר
Dominion Ticket Office

143 QUEEN ST. W.

געלט זענדונגען, — דאלארען אין שטוב אריין איבעראל.

שיפס־קארטען, — אפיציעלער אגענט, אלע לינעס.

סיטיזען פייפערס, — יעדער פער־זענליך באהאנדעלט.

אינשורענס, — בעסטע קענעדע־קאמפאניס, פוירניטשור, ביל־דינגס, פארס, לעבענס פארזיכע־רונג.

מאנטרעיל־זשעס, — ערשטע און צווייטע, אויך געלט אלייהע.

אלעקליי דאקומענטען, איבערזעצונ־גען, אגרימענטס, אינקאם טעקס בלענקס,

פראמפט, ראיעל, און פינאנציעל שטארק.

ADELAIDE 5971

זומער אדער ווינטער־
די דריי ביכער מוזט איהר לעזען!

1) „דער איד אין קאנאדע"
פון א. רזיינוויין.

2) „קאנאדע און איהר געשיכטע"
פון א. רזיינוויין.

3) „ארץ ישראל אין אידישען לע־בען און ליטעראטור" פון א. רזיינוויין.

צו באקומען אין

וישירנאל אפיס 253 קווין סטריט